

UN TREBALL INÈDIT D'AGUSTÍ CASAS I VINYAS SOBRE PLA DE PALOL (PLATJA D'ARO)

FRANCESC AICART I HEREU

RESUM: L'article dona a conèixer una carta d'Agustí Casas i Vinyas a Joaquim Botet i Sisó conservada en la Biblioteca de Catalunya, en la qual va descriure dues llànties romanes trobades a la vil·la de Pla de Palol (Platja d'Aro), jaciment que havien visitat ambdós erudits l'estiu de 1898. Aquest és el primer estudi que coneixem sobre aquestes dues peces, que actualment es conserven al Museu d'Història de la Ciutat de Sant Feliu de Guíxols.

PARAULES CLAU: Agustí Casas i Vinyas, Joaquim Botet i Sisó, Pla de Palol, llàntia.

INTRODUCCIÓ

L'any 1898 es van descobrir noves estructures de la vil·la romana de Pla de Palol a Platja d'Aro, amb motiu de l'ampliació del camí que unia Sant Feliu de Guíxols amb Palamós, que passà a ser carretera (Nolla (ed.), 2002, p. 22). De les troballes efectuades en aquell moment, el conegut historiador i arqueòleg gironí Joaquim Botet i Sisó (1846-1917) en féu una breu ressenya (Botet, 1911, p. 607), a partir d'una visita que hi realitzà amb un grup d'amics algun temps després d'haver-se dut a terme les noves descobertes.⁽¹⁾

Creiem obligat fer un parèntesi per explicar, breument, qui era l'únic component d'aquest grup que va mencionar Botet i Sisó en la seva obra,

(1) En les mateixes obres s'havia trobat poc abans el dipòsit de bronzes del Collet de Sant Antoni de Calonge, del qual Joaquim Botet havia donat una extensa notícia (Botet, 1898).

autor del treball que ressenyarem en aquest article: Agustí Casas i Vinyas (Sant Feliu de Guíxols, 1868-Lausana (Suïssa), 1941). Fill de l'industrial Joan Casas i Arxer (1839-1923), Agustí Casas havia estudiat a la Universitat Lliure de Brusel·les, més tard a Alemanya, i quan visità Pla de Palol l'any 1898 ja era un apassionat del món clàssic i de l'arqueologia. Quatre anys abans, havia donat a conèixer el dolmen de la Cova d'en Daina de Romanyà de la Selva, amb un article que tingué una notable difusió.⁽²⁾ Al llarg de la seva vida, s'implicà també en iniciatives de caire filològic, lligades amb l'estudi i la defensa de la llengua catalana. L'any 1913 fou mantenidor dels Jocs Florals de Barcelona i pronuncià el discurs de gràcies de la festa literària. Ideològicament lligat al catalanisme conservador, va col·laborar des dels seus inicis amb l'Institut d'Estudis Catalans, fundat l'any 1907. Pel que fa al seu vessant com a arqueòleg, donà a conèixer altres jaciments de la subcomarca de la vall d'Aro, entre els quals destaquen les Pedres Dretes d'en Lloveras i el dolmen del Mas Bousarenys a les Gavarres, el menhir del Terme Gros a l'Ardenya o una de les torres de l'antic recinte fortificat de la ciutat de Sant Feliu de Guíxols. Des del novembre de 1930 fou president del Comitè Delegat dels Amics de l'Art Vell a Sant Feliu de Guíxols, entitat que dugué a terme la primera gran restauració de la Porta Ferrada. L'any 1936 s'hagué d'exiliar a Suïssa, on va morir l'any 1941 després d'una llarga malaltia (fig. 1).

De la seva producció escrita, sobresurten dos títols: *Les dues germanes* (1907), traducció de l'alemany al català de la novel·la de George Ebers, ambientada a l'antic Egipte, a la qual a més, va afegir un documentat apèndix de notes amb dades històriques i arqueològiques, i *Coses d'Itàlia*, amb dues edicions (1921 i 1924), recull de les seves experiències i coneixements sobre Roma, Florència i Pompeia, que havia contat als companys del Centre Català de Sant Feliu de Guíxols en diverses vetllades. Ambdós llibres reflecteixen amb claredat que Agustí Casas fou un especialista en l'estudi del món clàssic.

(2) "Un monument megalítich", *La Lealtad*, 3, Sant Feliu de Guíxols, 16-6-1894. Posteriorment, fou reproduït en d'altres revistes de més difusió com el *Boletín de la Asociación Artístico-Arqueológica Barcelonesa* o *La Renaixensa*. Sobre la seva figura, vegeu-ne una síntesi molt més extensa a Aicart (2006).

Figura 1: Imatge d'Agustí Casas i Vinyas, en els darrers anys de la seva vida. Fotografia cedida per Lluís Casas i Pla

LES DESCOBERTES DE L'ESTIU DE 1898 A PLA DE PALOL

Sobre el terreny, Botet va poder comprovar l'existència de restes de dolia però també va deixar constància que al construir-se la carretera de “Sant Felú a Palamors, que passa tocant a dita cala, a uns 500 metres al N. de Fanals, hi aparegueren restes de construccions, dues lamparettes romanes, una d'elles ab un gerret en relléu per adorno, abundancia de teules planes, algunes senceres, petits daus de pedra o pasta procedents evidentment d'un mosàych” (Botet, 1911, p. 607).

Uns anys més tard, l'arxiver de Sant Feliu de Guíxols, Eduardo González Hurtebise (1876-1921) esmentava que la vídua de Cruañas havia dipositat dues lampadetes romanes procedents de Pla de Palol en l'incipient Muscu Municipal (Hurtebise, 1905 A, p. 20). En un altre treball (Hurtebise, 1905 B, p. 21) va definir-les com “dos hermosas lámparas romanas monolychnis, de la viuda de Cruañas”. No tenim dades sobre les circumstàncies exactes de descoberta de les dues lampadetes, però és probable que tant Botet com Hurtebise es referissin a les mateixes peces, que haurien estat trobades per algun membre de la família Cruañas de Fanals d'Aro durant les obres d'ampliació del camí. Cal recordar que el jaciment ja era conegut amb anterioritat, atès que el jurista, polític i historiador begurenc Josep Pella i Forgas (1852-1919) l'havia visitat el 15 d'agost de 1876 (Pella, 1883, p. 212-213) i que l'any 1880 també s'hi van realitzar unes descobertes prou significatives de les quals tingué coneixement la Comisión Provincial de Monumentos (Nolla (ed.), 2002, p. 22). A més a més, el lloc havia estat freqüentat per espoliadors (Hurtebise, 1905 A, p. 20).

Fa pocs anys, Ramon Járrega va estudiar una d'aquestes llànties (fig. 2) en un article publicat en aquesta mateixa revista (Járrega, 2001, p. 37-48). Fins ara, havíem pensat que aquest estudi era el primer que s'havia fet sobre aquesta peça, caracteritzada per tenir l'orla decorada amb fulla de palma i el disc amb un *kantharos* o *cantharus* de clar simbolisme cristià (Járrega, 2001, p. 39 i 40), identificada com una llàntia de procedència nord-africana o, pel tipus d'argila, una imitació local del producte (Járrega, 2001, p. 42 i 47). Aquest autor la datava entre la segona meitat del segle IV i la primera meitat del segle V (Járrega, 2001, p. 43). Era el primer exemplar amb aquesta decoració que constatava a Catalunya (Járrega, 2001, p. 42).

Figura 2: Fotografia de les dues llànties a les quals ens referim al llarg de l'article. El bec de la llàntia decorada fou restaurat amb posterioritat a l'estudi d'Agustí Casas. Museu d'Història de la Ciutat. Sant Feliu de Guíxols

EL TREBALL D'AGUSTÍ CASAS I VINYAS

Avui sabem que el primer estudi sobre les dues llànties trobades a Pla de Palol (fig. 2), una de les quals és l'esmentada en el paràgraf anterior, va fer-lo Agustí Casas i Vinyas entre els anys 1898 i 1899⁽³⁾ i el donà a conèixer a Joaquim Botet i Sisó en una carta que li envià el 4 de juliol de 1899, en resposta a una d'anterior de Botet del 25 d'octubre de 1898. En aquesta carta,⁽⁴⁾ que reproduïm íntegrament en l'annex, Agustí Casas li proporcionava una descripció molt detallada i amb un llenguatge precís de les dues peces –que l'historiador gironí segurament no havia tingut oportunitat de veure–, i incidia en aspectes tan importants per determinar

(3) Les dues llànties formen part del fons del Museu d'Història de la Ciutat de Sant Feliu de Guíxols (número d'inventari 289, sigles PP 53 i PP 54 i fig.2). Gràcies a la descripció d'Agustí Casas, identifiquem la llàntia sense decoració (sigla PP 54) com l'altra que va assenyalar Botet i Sisó (Botet, 1911, p. 607). En una altra publicació (Nolla (ed.), 2002, p. 23) assenyalàvem, equivocadament, que la segona llàntia esmentada per Botet tenia el disc decorat amb el relleu d'un genet.

(4) Biblioteca de Catalunya. Barcelona, Secció Manuscrits, Epistolari Joaquim Botet i Sisó (1873-1915), Ms. 1880, Carta 10-11, com s'indica en l'annex. Hem transcrit literalment la carta manuscrita d'Agustí Casas.

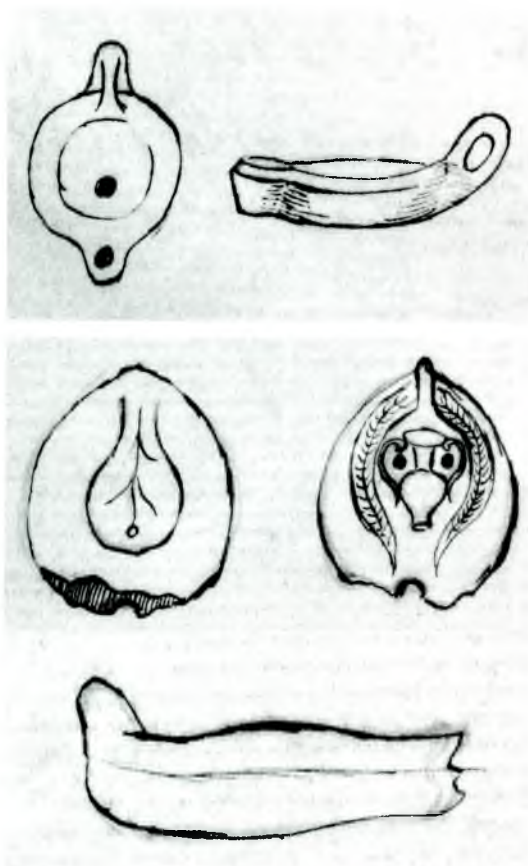

Figura 3: Dibuixos de les dues llànties, realitzats per Agustí Casas, que estan inserits dins de la carta que va enviar a Joaquim Botet i Sisó el 4 de juliol de 1899 (reproducció dels dibuixos sense escala)

la procedència dels objectes com les característiques de l'argila o de la decoració. Així mateix, va inserir-hi els dibuixos de les dues peces (fig. 3), acompanyats de les mides. En el cas de la llàntia decorada, el dibuix ens permet constatar l'estat en què es va trobar atès que fou restaurada posteriorment.

L'estudi d'aquestes llànties és el segon treball que coneixem d'Agustí Casas sobre arqueologia de la comarca després que l'any 1894 hagués donat a conèixer el descobriment del dolmen de la Cova d'en Daina de Romanyà de la Selva, com hem assenyalat anteriorment. Així mateix, és un testimoni primerenc de la seva relació científica

amb Joaquim Botet i Sisó, amb qui va col·laborar en anys posteriors, sobretot arran de la publicació del volum sobre la província de Girona de la *Geografia General de Catalunya* (Botet, 1911) en què Casas li va proporcionar dades inèdites sobre Sant Feliu de Guíxols i la vall d'Aro (Aicart, 2006, en premsa). En canvi, ens sobta que Botet, en parlar de la vila de Pla de Palol, no publiqués la descripció minuciosa –i també inèdita– d'aquestes llànties. No obstant això, Botet va assenyalat que una de les peces anava decorada amb un gerret en relleu, indicatiu clar que havia llegit les dades que li envià Agustí Casas, qui havia definit la deco-

ració de la llàntia com un relleu d'una àmfora poc convencional (vegeu annex).

Gràcies al treball d'Agustí Casas, sabem que l'excursió de Botet i Sisó a Pla de Palol tingué lloc l'estiu de 1898 i podem identificar, amb certesa, quines eren les dues llànties que es van trobar durant la realització de les obres de la carretera de Sant Feliu a Palamós. D'altra banda, és un document més que exemplifica els coneixements arqueològics i l'esperit científic que ja posseïa aquest erudit a la darreria del segle XIX, en plena joventut.

ANNEX

D'Agustí Casas i Vinyas a Joaquim Botet i Sisó, 4 de juliol de 1899

St. Feliu de Guixols 4 Juliol de 1899

Sr. Dn. Joaquim Botet y Sisó.

Gerona.

Molt Senyor meu y amich: en temps degut vaig rebre sas amables ratllas de 25 Octubre darrer.

Havent tingut ocasió de veurer y examinar las 2 lámparas trovadas en los terrenos que visitárem vora la platja d'Aro, l'estiu passat, li dono nota á continuació de lo que son per si podían interessarli:

I- Alsada m. 0,03. Diametre en sa major amplada m. 0,07. Argila bastant grollera y poch dura: se ratlla ab l'ungla ab molta facilitat. No té cap marca visible ni la menor motllura ni adorno: es del tipo lo mes senzill. Es ben sencera; la seva nansa es una verdadera anella de palmatori.

II- Alsada máxima m. 0,03. Diametre en sa major amplada m. 0,075. Argila una mica més dura de millor fabricació ó millor cuyta que la anterior. Lo dibuix de sa base no aparenta esser cap marca, á menys que servis de tal la branca, ab fruit en lo cap, que de manera bastant sumaria hi está representada. La superficie superior está bastant més trevallada: dintre bordura qu'imita un fullatje y qu'adopta una direcció no paralela al perímetre de dita superficie, s'hi dibuixa en relleu una ànfora de forma una mica convencional y en los espays compresos entre'l coll y las nansas hi ha dos forats dels destinats al tiratje. La nansa de la lámpara es un senzill apendix triangular sense formar anella. Lo bech está trencat.

Dispensi ma poca trassa y disposi de son affm.amich y servidor.

Agustí Casas

Biblioteca de Catalunya. Barcelona, Secció Manuscrits, Epistolari Joaquim Botet i Sisó (1873-1915), Ms. 1880, Carta 10-11.

BIBLIOGRAFIA

AICART (2006): Aicart Hereu, F., *Agustí Casas i l'arqueologia de les Gavarres*, Consorci de les Gavarres, en premsa.

BOTET (1898): Botet i Sisó, J., "Troballa arqueològica", *Lo Geronés*, 203, Girona, 6-03-1898.

BOTET (1911): Botet i Sisó, J., La provincia de Gerona, "Geografia General de Catalunya" dirigida per Francesc Carreras Candi, Barcelona, 1911. Edició facsímil, vol. VII, Girona II, Edicions Catalanes, SA, 1980 (edició consultada).

HURTEBISE (1905 A): González Hurtebise, E., *Bosquejo histórico de la villa de San Feliu de Guixols, seguido de unos breves apuntes de historia interna (desde los más remotos tiempos hasta 1517). Trabajo de investigación sobre fuentes inéditas, ilustrado con fotografías, dibujos y planos. Tesis de oposición*, 1905. Ms. autògraf núm. 780 de la Biblioteca de Catalunya. Editat entre 1963 i 1967 a les planes del setmanari *Àncora* de Sant Feliu de Guixols i, en forma de llibre, el 1970 (edició consultada).

HURTEBISE (1905 B): González Hurtebise, E., Sant Feliu de Guixols durante la Edad Antigua. *Memoria elevada al Ayuntamiento de dicha Ciudad, "Edición costeada por el Ayuntamiento de Sant Feliu de Guixols"*, Impremta i Llibreria de P. Torres, Girona, 1905.

JÁRREGA (2001): Járrega Domínguez, R., "Una llàntia tardoantiga amb decoració de temà cristià procedent de la vil·la romana de Pla de Palol (Platja d'Aro, Baix Empordà)", *Estudis del Baix Empordà*, 20, Institut d'Estudis del Baix Empordà, Sant Feliu de Guixols, 2001, p. 37-48.

NOLLA (ed.) (2002): Nolla Brufau, Josep M., Pla de Palol. *Un establiment romà de primer ordre a Platja d'Aro*, Ajuntament de Castell-Platja d'Aro, 2002.

PELLA (1883): Pella i Forgas, J., *Historia del Ampurdán. Estudio de la civilización en las comarcas del noreste de Cataluña*, Lluís Tasso i Serra impresor, Barcelona, 1883, 2a edició facsímil, Olot 1980 (edició consultada).